

Δίκτυα Ποίησης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Ο Γκιμπράν Χαλίλ Γκιμπράν γεννήθηκε στις 6 Ιανουαρίου, 1883, στο Μπσαρί, της ορεινής περιοχής του Βόρειου Λιβάνου. Ο μακρύς αγώνας των ανθρώπων του όρους Λίβανος για ανεξαρτησία επηρέασε ιδιαίτερα τον νεαρό Γκιμπράν, που έγινε αργότερα ενεργό μέλος του κινήματος για ανεξαρτησία. Ο Γκιμπράν αποδείχθηκε μοναχικό παιδί, που απολάμβανε ιδιαίτερα το φυσικό περιβάλλον του ορεινού Μπεσχάρι, ειδικά τα βράχια, γεγονός που αποτυπώθηκε ως συμβολιστική επίδραση στα κείμενα και τα σκίτσα του. Η επιπολαιότητα του πατέρα οδήγησε την οικογένεια σε φτώχεια και έτσι ο νεαρός Γκιμπράν δεν έλαβε επίσημη εκπαίδευση. Η μάθησή του περιορίστηκε στις συχνές του επισκέψεις στον ιερέα ενός χωριού, που τον δίδαξε τα ουσιώδη της θρησκείας και της Βίβλου, μαζί με τη Συριακή και την Αραβική γλώσσα. Αναγνωρίζοντας την ερευνητική φύση του νεαρού Γκιμπράν, ο ιερέας άρχισε επίσης να του διδάσκει τα προκαταρκτικά του αλφάβητου και της γλώσσας, ανοίγοντάς του ουσιαστικά τον κόσμο της ιστορίας, της επιστήμης και της λογοτεχνίας.

Χαλίλ Γκιμπράν, «Για τα παιδιά»

Τα παιδιά σου δεν είναι παιδιά σου
Είναι οι γιοι και οι κόρες της λαχτάρας της Ζωής για τη Ζωή.
Δημιουργούνται διαμέσου εσένα, αλλά όχι από σένα
Κι αν και βρίσκονται μαζί σου, δε σου ανήκουν.
Μπορείς να τους δώσεις την αγάπη σου, αλλά όχι τις σκέψεις σου
Αφού ιδέες έχουν δικές τους.
Μπορείς να δίνεις μια στέγη στο σώμα τους, αλλά όχι και στις ψυχές τους
Αφού οι ψυχές τους κατοικούν στο σπίτι του αύριο
που εσύ δεν πρόκειται να επισκεφτείς ούτε και στα όνειρά σου.
Μπορείς να προσπαθήσεις να τους μοιάσεις
αλλά μη γυρέψεις να τα κάνουν σαν εσένα
Αφού η ζωή δεν πάει προς τα πίσω ούτε ακολουθεί στο δρόμο του το χτες
είσαι το τόξο από το οποίο τα παιδιά σου
ωσαν ζωντανά βέλη ξεκινάνε για να πάνε μπροστά.
Ο Τοξότης βλέπει στόχο στη γραμμή του Απείρου
και σε λυγίζει με τη δύναμή Του ώστε οι σαίτες Του
να φύγουν γοργά και να φτάσουν μακριά.
Δεχτείτε το λυγισμό σας στα χέρια Του με χαρά.
γιατί αυτός, όπως αγαπά τη σαίτα που εκτοξεύεται
αγαπά και τόξο που είναι σταθερό.

Χαλίλ Γκιμπράν, «Ο προφήτης», 1923

- Ποιο είναι το βασικό θέμα που διαπραγματεύεται στο ποίημά του «Για τα παιδιά» ο Γκιμπράν; Ποια δικαιώματα των παιδιών διαφαίνονται στο ποιητικό κείμενο; Θεωρείτε ότι ο λόγος του έχει επίκαιρη αξία;
- Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στη μεγαλύτερη έκταση του ποιητικού κειμένου; Ποια λειτουργία εξυπηρετεί αυτή η επιλογή;

Η τελευταία ποιητική συλλογή του σπουδαίου υπερρεαλιστή εικαστικού και ποιητή Νίκου Εγγονόπουλου (Α΄ Κρατικό Βραβείο Ποίησης 1979). Ο Νίκος Εγγονόπουλος συμπεριέλαβε στην Κοιλάδα με τους Ροδώνες περισσότερα από 50 ποιήματά του γραμμένα στα ελληνικά και στα γαλλικά, μαζί με είκοσι έγχρωμους πίνακες και ένα σχέδιο.

Στην Κοιλάδα με τους Ροδώνες

[...]

Αλήθεια –των αδυνάτων αδύνατο–

ποτές δεν εκατάφερα να καταλάβω

αυτά τα όντα που δεν βλέπουνε

το τερατώδες κοινό γνώρισμα τ' ανθρώπου

– το εφήμερο της παράλογης ζωής του –

κι ανακαλύπτουνε διαφορές

– γιομάτοι μίσος – διαφορές

σε χρώμα δέρματος, φυλή, θρησκεία...

Νίκος Εγγονόπουλος

Στην Κοιλάδα με τους Ροδώνες, 1978

- Ο ποιητής χρησιμοποιεί α' ενικό πρόσωπο στην αρχή του ποιήματός του. Τι πετυχαίνει με την επιλογή αυτού του ρηματικού προσώπου;
- Ποιος είναι ο τύπος του αφηγητή με βάση τη συμμετοχή του; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.
- Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με κειμενικές ενδείξεις.

Ο σημαντικός Γερμανός δραματουργός, σκηνοθέτης και ποιητής Μπρεχτ αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του υπό το Χιτλερικό καθεστώς, που τον αποκλήρυξε ως αδιάλλακτο εχθρό, έκαψε τα βιβλία του και αφαίρεσε την ιθαγένειά του. Για τον Ναζισμό ήταν ό απειλητικός Άλλος. Ωστόσο, ο ίδιος αισθανόταν ως Άλλος και στις χώρες υποδοχής του στη Σκανδιναβία και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τόπους «εξορίας» τους κατονομάζει στο ποίημά του και τον εαυτό του «αυτοεξόριστο». Γεγονός πάντως είναι ότι μεταξύ 1937 και 1945 έγραψε τα σπουδαιότερα έργα του. Στην πατρίδα του γύρισε το 1949.

Μετανάστες

Λαθεμένο μού φαινόταν πάντα τ' όνομα που μας δίνουν:

«Μετανάστες».

Θα πει, κείνοι που αφήσαν την πατρίδα τους. Εμείς, ωστόσο,

δε φύγαμε γιατί το θέλαμε,

λεύτερα να διαλέξουμε μιαν άλλη γη. Ούτε

και σε μιαν άλλη χώρα μπήκαμε

να μείνουμε για πάντα εκεί, αν γινόταν.

Εμείς φύγαμε στα κρυφά. Μας κυνηγήσαν, μας προγράψανε.

Κι η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δε θα 'ναι, μα εξορία.

Έτσι, απομένουμε δω πέρα, ασύχαστοι, όσο μπορούμε πιο

κοντά

στα σύνορα,

προσμένοντας του γυρισμού τη μέρα...

[...]

Όμως κανένας μας

δε θα μείνει εδώ. Η τελευταία λέξη

δεν ειπώθηκε ακόμα.

(1937) **Μπέρτολτ Μπρεχτ**

- Γιατί ο ποιητής θεωρεί λαθεμένο τον όρο «μετανάστες»;
- Τι εξυπηρετεί η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου;
- «Η τελευταία λέξη δεν ειπώθηκε ακόμα.» Να σχολιάσετε τη φράση λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική διαδρομή της ανθρωπότητας μετά τη συγγραφή του ποιήματος.

Τα ποιήματα της συλλογής *Καπνισμένο Τσουκάλι* γράφτηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων της Λήμνου, σε περίοδο εμφυλίου πολέμου. Το συρματοπλέγμα, ως σύμβολο και πραγματικότητα στο ποίημα, οριοθετεί τον χώρο εγκλεισμού των Άλλων, εγγυάται το απαράβατο των ορίων, χωρίζει τους «κυνηγημένους» εσώκλειστους από τους ελεύθερους ανθρώπους.

Καπνισμένο Τσουκάλι

[...]

*Η Καρδιά μου είναι τώρα ένα φαρδύ χωματένιο τσουκάλι
που μπήκε πολλές φορές στη φωτιά
που μαγείρεψε χιλιάδες φορές για τους φτωχούς
για τους ξωμάχους, για τους περατάρηδες...*

[...]

*Τούτες τις μέρες, ο άνεμος μας κυνηγάει.
Γύρω σε κάθε βλέμμα το συρματοπλέγμα
γύρω στην καρδιά μας το συρματοπλέγμα
γύρω στη ελπίδα το συρματοπλέγμα. Πολύ κρύο εφέτος...*

Γιάννης Ρίτσος

Καπνισμένο Τσουκάλι, 1948-49

- Αφού αξιοποιήσετε κειμενικούς δείκτες να παρουσιάσετε σε ομιλία (150-200 λέξεων) προς τους συμμαθητές σας την παραβίαση του ανθρώπινου δικαιώματος για το οποίο κάνει λόγο ο ποιητής στο απόσπασμα που προηγήθηκε και να ενσωματώσετε το σχόλιό σας.

ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

[...]

Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι

και δε γίνεται Αυτοί χωρίς Εσένα

και δε γίνεται μ' Αυτούς χωρίς, Εσύ

Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι

και ανάγκη πάσα να τους αντικρίσεις

ή μορφή σου αν θέλεις ανεξάλειπτη νά 'ναι

και να μείνει αυτή.

Οδυσσέας Ελύτης, ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ, Η Γένεσις, 1959

- Ποια βασική έννοια διαπραγματεύεται ο ποιητής; Να σχολιάσετε τη θέση του λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες συνθήκες συνύπαρξης των ανθρώπων.

Ο **Χαρίλαος Νικολαΐδης** (γεννηθείς το 1986) ανήκει στη βιολογική γενιά των ποιητών που γεννήθηκαν από το 1975 έως το 1990. Το **Ανθρώπινο Δικαίωμα** είναι το τρίτο βιβλίο του ποιητή. Αποτελείται από σαράντα σελίδες, είκοσι τέσσερα ποιήματα, τετρακόσιες πενήντα λέξεις (μαζί με τους τίτλους) και δέκα πέντε επίθετα. Γιατί αυτή η αριθμολαγνεία; Μα γιατί (και) μ'αυτόν τον τρόπο αποδεικνύεται ότι η αφαιρετικότητα και η σχεδόν πυρηνική ποιητική πύκνωση του **Νικολαΐδη**—που στις προηγούμενες συλλογές του είχαν διαγραφεί ως τάση ή και ως παιγνιώδης επιλογή— συνιστούν τα βασικά του γνωρίσματα και αναπόσπαστα στοιχεία του συγκροτηθέντος -πλέον- ποιητικού του ύφους. Με μια γλώσσα απέριτη (κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά), ευθύβολη και δραστική, χωρίς γλωσσικές ναρκισσιστικές "φιοριτούρες", "ποιεί" το ποιητικό του σύμπαν.

Ταυτότητα

Δεν υπήρξα
ποτέ

Αντώνης,
Βασίλης,

ούτε καν
Γεράσιμος.

Από
παιδί

ήμουν
το σύμπαν

που έμενε
μόνο του

στο
διάλειμμα.